
KRITIKAI SZEMLE

A MAGÁNZÓ, AKI ÉPPEN KÖLTŐ

Kálnoky László kései termékenysége, egyszemélyes költői forradalma az utolsó évtized magyar lírájának legmeglepőbb, legfontosabb eseményei közé tartozik. Nem ezt vártuk tőle: a *Nyugat* harmadik nemzedékének, melynek, hogy úgy mondjam, oszlopos tagja volt, költői programja és generációs fityisz-mutatása az új tradicionalizmus volt, a formaszigor, mely nemcsak a metrum kultúráját és változatosságát jelentette, hanem a klasszikus lírai műfajok, az idill, az óda, az elégia újrakeletését is. Az esemény és az élmény, a líra szükségesség és veszedelmes táplálója némileg háttérbe szorult az állapot, a beállítottság és mindenekelőtt a tartás javára: a mérték mérsékletet, a műfaji hagyományokhoz való hűség közvetítettségét, férfias tartózkodást, rezignációt és előkelőséget jelentett. Amikor aztán a kicsikart és megkövetelt aktivizmus ezt a tartózkodást finnyásságnak és ellenséges kívülállásnak látta és látatta, akkor szinte törvényszerűen kényszerültek e költői nemzedék tagjai a műfordító-karanténba, s lettek belőlük az 50-es és 60-as évek legkiválóbb fordítói.

Kinek mit adott s kitől mit vett el a műfordítás, külön-külön volna vizsgálendő. Kálnoky László nagyszámú és nagyszerű fordításai ellenére is — úgy tűnik — inkább érezte a gúzt, mint a táncot a fordításban. Mégis a fordítás *magatartása* lett a költő kései virágzásának, új lírájának mintája. Csakhogy most nem más formának, életformának, világlátásnak a mi nyelvünkre fordítása lett a feladat, hanem sajátjáé, egykori magáé — arra a nyelvre, amelyen ma kívánja megértetni magát. A költő újra elővette és feldolgozta azokat az élményeit, amelyekről távolítva, tömörítve régebbi versei keletkeztek, s mintegy lefordította, újrarendelt és persze ki is fordította őket. A helyi színezet régen egyetemes életérzést színezett, most éppen az vált a költő számára érdekessé benne, ami egyedi és történeti. Míg egykor a „Kövérek a fürdőben” szándékolatlan kisszerű látványa nagyszabású látomást indukált, most egy kövér öregasszony valahai fürdőzése az egri strandon önmagában és önmagáért, a látvány és a történet különössége, furcsasága, vagy csak neveltségese okából költői témává vált.

Éz a fordulat a költészet új felfogását jelenti. Először is megmagyarázza a termékenységet, hiszen most a közvetlen emlékek hatalmas birodalma szolgáltat anyagot kellő mennyiségben. Másodszor Kálnoky új, nagyon is hagyománytalan költői formát teremt, a *lírai emlékiratot*,

amelynek hagyománytalansága a költészetről vallott hagyományos felfogás provokálásában mutatkozik meg: az anekdota, a sztori, az élet prózája válik a líra anyagává. Harmadszor, a legnagyobb hagyományú lírai probléma, a lírai személyesség kérdése kerül a fordulat utáni versekben rendkívül érdekes és eredeti megvilágításba. Ezek a versek személyesebbek, mint Kálnoky régebbi fontos versei. Az érett költő egyik legjelentősebb formája a dramatikus vers volt, a dráma légritka terében elképzelt magánbeszéd, melynek alanya magas fokon stilizált alany, személyéből kilúgozódik a személyesség. Most minden egy személyre, szinte stilizálatlanul életrajzi egyszemélyre utal, s nemcsak az anekdotisztikus versekben, hanem a monológok folytatásában is, ahol például a féltékenység, a legszemélyesebb érzések egyike, páratlan nyíltsággal mutatkozik meg. Ugyanakkor ez a személyesség mégis rendkívül közvetített, hiszen egy valahai érzést idéz fel, valahai személyiséget fordít. Ez a distancia teremt negyedszer arra lehetőséget, hogy bőven fölbuzogjon Kálnoky egyik lappangó, s eddig csak néha-néha feltörő tehetsége: a humoristáé. Számos mai verse a kevés magyar humoros líra legjobb darabjai közé tartozik.

Nem az általános alany hangját halljuk ki verseiből, hanem magánbeszédet hallunk, nem a KÖLTŐ szól (csupa nagybetűvel), hanem a magánzó, aki éppen költő. A magánzó visszahelyezése jogaiba — legalábbis a költészet területén — ezeknek a verseknek nem éppen utolsó érdeme.

RADNÓTI Sándor

K Ö N Y V E K

KORBEJÁRT (EGYRE KITAPOSOTTABB) ÚTON

Brasnyó István: *Az imágó*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1982.

Elszántság, duzzadó energia, törhetetlen lendület, s talán még nagyon sok minden kell ahhoz, hogy valaki két, a „szakmában” kiemelkedő sikerkönyv megjelentetése után ugyanazon az úton induljon tovább, s szinte önféjűen írja sorozatba önmagát. Veszélyes is, hisz a kritikusok számára nagy felületű viszonyítási alapot ad, s ilyenkor már könnyen a felszínre kerülhetnek az előzőleg ujjongva fogadott írói módszer buktatói, hiányosságai is. Kivételes esetekben történik csak meg, hogy a stílus/módszer/téma-beli megegyezéseket/hasonlóságokat mutató alkotásokat szüvérennek ismeri el a kritika, és ezáltal hitelesíti a szerző módszerét. Különösen nagy a polarizáció lehetősége/eshetősége (a mű remek vagy silány),